

Т. В. ПОРУДЕЕВА, И. В. ГОНЧАРЕНКО

г. Николаев

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НИКОЛАЕВСКОЙ ОБЛАСТИ

В статье рассмотрено современное состояние внешнеэкономической деятельности Николаевской области, определены основные проблемы и перспективы ее развития.

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность, экспорт, импорт, проблемы, развитие.

Стаття надійшла до редколегії 24.02.2014

УДК 631.147:504:338.43

Н. М. СІРЕНКО, Т. О. ЧАЙКА

м. Миколаїв

ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО АГРОВИРОБНИЦТВА

Обгрунтовано необхідність розвитку ринку сільськогосподарської продукції, який є частиною загального ринку товарів. Досліджено особливості політики ціноутворення на органічну сільськогосподарську продукцію. Визначено фактори, що формують економічну ефективність органічного агровиробництва.

Ключові слова: органічна продукція, органічне агровиробництво, ціна, витрати, собівартість, дохід.

Постановка проблеми. Сьогодні продовольчі ринки є важливим і невід'ємним елементом сучасної ринкової економіки, представляють собою розвинену форму організації процесу товарного обігу сільськогосподарської продукції та продовольства. Вони забезпечують поєднання виробництва та споживання сільськогосподарської продукції, налагодження ланцюгу руху товарів АПК від виробників до споживачів через ринковий механізм «пропозиція – ціна – попит».

Продовольчий ринок є частиною загального ринку товарів, який допомагає задовольняти щоденні потреби людини у харчуванні, сприяючи її розвитку, здоров'ю та відтворенню, забезпечуючи при цьому благополуччя та безпеку країни. В той же час, продовольчий ринок створює робочі місця для значної частини населення (головним чином сільського), що позитивно впливає на його добробут, формуючи їх відповідний рівень життя.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання ціноутворення на органічну сільськогосподарську продукцію не отримала достатньої уваги, а серед науковців, які вивчали це питання можна зазначити лише О. М. Шпичака [1] і В. М. Сучкову [2]. Це підтверджує актуальність наших досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є визначення методів формування ціни на органічну сільськогосподарську продукцію з урахуванням особливостей органічного агровиробництва.

Виклад основного матеріалу. Сучасний етап розвитку органічного сільського господарства в аграрному секторі економіки України потребує становлення орієнтованих на сучасні ринкові принципи господарювання виробників і залежить від кон'юнктури ринку органічної сільськогосподарської продукції, який є невід'ємною складовою продовольчого ринку. На нашу думку, ринок органічної сільськогосподарської продукції забезпечує задоволення потреб людини у продуктах харчування з корисними властивостями, створює передумови для повноцінного розвитку та відтворення, відновлення і підтримання здоров'я, утворюючи високий рівень розвитку, благополуччя та безпеки країни на засадах стійкого розвитку. Відповідно ринок органічної сільськогосподарської продукції представляє собою сукупність соціально-економічних відносин виробників органічної сільськогосподарської продукції та підприємств, які переробляють, і/або реалізують цю продукцію, та споживачів з приводу купівлі-продажу органічної сільськогосподарської продукції.

В цьому вирішальним є питання щодо забезпечення відповідного рівня цін на органічну сільськогосподарську продукцію, який би забезпечував економічну ефективність її виробництва та відповідав платоспроможному попиту населення України. У науковій праці О. Шпичака зроблена спроба обґрунтувати мінімальну ціну реалізації екологічно чистої продукції з урахуванням рівня ефективності виробництва звичайної продукції. Зокрема, ним запропонована така формула розрахунку зазначеної ціни [1]:

$$Цч = \frac{Сч \cdot (100 + Нр)}{100}, \quad (1)$$

де Сч – собівартість екологічно чистої продукції, грн/ц; Нр – розрахунковий рівень рентабельності, що його забезпечує реалізація продукції за орієнтовними закупівельними цінами, %.

Аналіз наведеної формули (1) дає підстави для очевидного висновку: її застосування для визначення мінімальної ціни реалізації (пропозиції) забезпечує товаровиробнику такий же рівень рентабельності виробництва органічної (екологічно чистої) продукції, як і звичайної продукції. Безумовно, цей методичний підхід є кроком вперед до розв'язання досліджуваної проблеми. Проте практична реалізація цього підходу не забезпечує, на думку В. Сучкової, повної економічної рівновігдності виробництва звичайної та органічної продукції [2]. Адже для аграрного товаровиробника важливішим є не те, скільки прибутку він одержує на одиницю витрат (рівень рентабельності), а скільки прибутку акумулюється на 1 га посіву культури або на одну голову тварин. За такого підходу ефективнішим і економічно доцільним може бути те виробництво, за яким досягнуто нижчого рівня рентабельності порівняно з іншим, але при цьому одержують більшу масу прибутку на одиницю площі чи на голову тварин. Якщо цей висновок застосувати до нашого предмета дослідження, то є підстави вважати, що розглянута методика не забезпечує паритетності доходів – у програші будуть товаровиробники органічної продукції. Вони одержать менший прибуток на 1 га посіву через нижчу, як правило, врожайність культур за органічного виробництва порівняно з урожайністю, одержаною за звичайною технологією, а та-

кож через нижчу інтенсивність виробництва – тут, зазвичай, менші витрати на одиницю площі.

Вимога забезпечення паритетності доходу (прибутку) повною мірою врахована у роботі В. Андрійчука [3]. Запропонована в ній методика дає змогу сільськогосподарським товаровиробникам одержувати на 1 га посіву культури, вирощуваної за органічною технологією, таку саму величину прибутку, як і за звичайної технології. Важливо, що за вказаною методикою також передбачається врахування рівня ризику, що притаманний органічному агровиробництву. Проте автором не розкривається методика оцінки ризику для умов цього виробництва.

Ми погоджуємося з думкою В. Сучкової, що рівень ризику ведення органічного агровиробництва пов'язаний з більшою ймовірністю втрати частини врожаю через можливий інтенсивний розвиток хвороб і шкідників, меншу стійкість рослин до стресових факторів. Тому важливо визначити ступінь ризику ведення органічного агровиробництва за певним видом продукції. Для цього потрібно за фактичними даними про врожайність певної культури за кілька років при її вирощуванні за органічною і звичайною технологіями розрахувати середньоквадратичне відхилення, а потім – коефіцієнт варіації за формулою [2]:

$$V = \frac{\delta_{(x)}}{M_{(x)}}, \quad (2)$$

де $\delta_{(x)}$ – середньоквадратичне відхилення:

$$\delta_{(x)} = \frac{\sum (X_i - M_{(x)})^2}{n}; \quad M_{(x)} - \text{математичне очіку-$$

вання: $M_{(x)} = \sum_{i=1}^n X_i \times P_i$, де X_i – значення випадкової величини (у нашому випадку – урожайність); $i = 1, 2, 3, \dots, n$; P_i – відповідні ймовірності появи i -ої випадкової величини. Математичне очікування приблизно дорівнює середньоарифметичному значенню випадкової величини.

Оскільки виробництво органічної сільськогосподарської продукції більше підвладне впливу неконтрольованих факторів порівняно із звичайним виробництвом, то слід очікувати, що розрахований коефіцієнт варіації за першим із них буде вищим, ніж за другим. Ця різниця, на погляд В. Сучкової, являє собою

кількісний вимір ризику ведення органічного агровиробництва, який і повинен бути врахований при визначенні ціни продукції. З урахуванням викладеного формула розрахунку вказаної ціни набуде такого вигляду:

$$C_{\text{ОП}} = \left(C_{\text{ОП}} + \frac{\text{ОП}_3}{Y_{\text{ОТ}}} \right) \cdot [(V_{\text{ОВ}} - V_{\text{ЗВ}}) + 1], \quad (3)$$

де $C_{\text{ОП}}$ – собівартість виробництва 1 ц органічної продукції, грн; ОП_3 – операційний прибуток з 1 га посіву культури за звичайної технології, грн; $Y_{\text{ОТ}}$ – урожайність культури за органічного виробництва, грн; $V_{\text{ОВ}}$ – коефіцієнт варіації врожайності культури за органічної технології; $V_{\text{ЗВ}}$ – коефіцієнт варіації врожайності культури за звичайної технології.

Однак, практичне використання ціни пропозиції на органічну сільськогосподарську продукцію з урахуванням ступеня ризику є неможливим через відсутність статистичних даних щодо врожайності сільськогосподарських культур у динаміці. Тому визначити таку ціну можна за першим множником наведеної формули, скоригувавши результат у бік збільшення на коефіцієнт ризику, визначений експертним шляхом.

Отже, ціну пропозиції на органічну продукцію В. Сучкова пропонує визначати за методикою, яка щонайменше забезпечує економічну рівновигідність виробництва цієї продукції з виробництвом аналогічної продукції за звичайною технологією [2]. Але оскільки органічне виробництво є більш ризикованим, то ціна за органічну сільськогосподарську продукцію, на її думку, повинна бути вищою за економічно рівновигідну величину ціни пропозиції на коефіцієнт ризику. Вважається, що при обґрунтуванні ціни пропозиції на органічні продукти потрібно брати до уваги не лише можливу дохідність від її виробництва за окремою рослинницькою галуззю, але й продуктивність сівозміни в цілому. Це зумовлено тим, що за органічного виробництва родючість і біологічна активність ґрунту має підтримуватися посівами бобових культур, у тому числі однорічних та багаторічних трав, використанням зелених добрив, посівів рослин з глибоким корінням, а також нерідко і введенням у сівозміну чистого пару з метою «стерилізації» ґрунту від накопичених хво-

роб, шкідників і бур'янів. Такі заходи можуть призвести до зниження загальної продуктивності сівозміни за показником одержання чистого прибутку на 1 га сівозміної площі, оскільки частина ріллі виводиться з товарного виробництва. Крім того, на продукцію бобових культур може скластися несприятлива ринкова кон'юнктура, що за умов інтенсивного землеробства призвело б до скорочення посівних площ таких культур. Водночас як за органічного землеробства такий захід стає проблематичним.

Ми погоджуємося з зауваженням В. Сучкової, що вирощування однорічних і багаторічних трав вимагає розвитку тваринницьких галузей, дохідність яких у сучасних умовах є нижчою порівняно з більшістю рослинницьких галузей [2]. Потрібно при цьому враховувати й те, що гній в органічному землеробстві може бути використаний за умови, коли виробництво тваринницької продукції є також органічним. А воно пов'язане з підвищеним ризиком недоодержання продукції, оскільки передбачає відмову від використання хімічних алопатичних ветеринарних ліків (включаючи антибіотики, кокцидіостатики). Економічна ефективність органічного тваринництва порівняно з інтенсивним, за однакових інших умов, може бути нижчою не лише через вказану причину, а й через заборону використання стимуляторів росту для розвитку тварин, синтетичного азоту, або небілкових азотистих сполук, вітамінів, або провітамінів неприродного походження. Забороняється також годувати жуйних тварин продуктами ссавців, за винятком молока та молочних продуктів.

Збільшення витрат в органічному тваринництві пов'язане також із вимогами до розведення тварин; перевага віддається репродукції природним шляхом (хоча допустиме і штучне запліднення) та забороняється гормональна репродукція й технологія пересадження ембріонів.

Собівартість органічної продукції тваринництва зростатиме і через так званий «ефект відлуння». Джерело його виникнення – згодування органічних кормів, які мають вищу собівартість порівняно із собівартістю кормів, вироблених за традиційною технологією. Усі ці обставини зумовлюють необхідність встановлення значно вищих цін на органічну про-

дукцію не лише рослинництва, а й тваринництва.

Висновки і перспективи досліджень.

Таким чином, не зважаючи на складний початковий етап переходу на органічне агропробудництво, витрати на його ведення господарства можуть бути нижчі на 20–25% за умови відновлення природної родючості ґрунтів. Отже, органічне сільське господарство є більш економічно ефективнішим за інтенсивне у середньому на 50% завдяки ліквідації втрат сільськогосподарської продукції у замкненому циклі виробництва, вивільненню величезного обсягу резервів природних ресу-

Н. М. SYRENKO, Т. О. СНАУКА

Mykolaiv

THE ECONOMIC PRECONDITIONS FOR THE DEVELOPMENT OF ORGANIC AGRICULTURAL PRODUCTION

The necessity of the development of agricultural markets as a part of the commodity market justified. The features of pricing policies for organic agricultural products are investigated. The factors that shape the economic efficiency of organic agricultural production defined.

Keywords: organic products, organic agricultural production, price, cost, cost price, revenue.

Н. Н. СИРЕНКО, Т. А. ЧАЙКА

г. Николаев

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПРЕДПОСЫЛКИ РАЗВИТИЯ ОРГАНИЧЕСКОГО АГРОПРОИЗВОДСТВА

Обоснована необходимость развития рынка сельскохозяйственной продукции, который выступает частью общего рынка товаров. Исследованы особенности ценообразования на органическую сельскохозяйственную продукцию. Определены факторы, которые формируют экономическую эффективность органического агропроизводства.

Ключевые слова: органическая продукция, органическое агропроизводство, цена, затраты, себестоимость, доход.

Стаття надійшла до редколегії 12.01.2014

UDC 658.012.43

S. P. SHEVCHUK, I. T. KISCHAK, V. M. DIOMINA

Mykolaiv

RISK MANAGEMENT REGIONAL DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF GLOBAL INTEGRATION

The article deals with the content and the specific risks of regional development, the identification of possible adverse effects of these risks, analyzed the problems of socio-economic development of the regions of Ukraine are reasonable ways to improve the risk management system of regional development.

Keywords: risk, regional development, integration processes, risk management.

Statement of the problem. Socio-economic development of Ukraine in today's geopolitical situation largely depends on the establishment of effective international cooperation at the regional level, as the economic strategy of the state at this stage involves increasing their investment potential, the development of international eco-

номічного розвитку регіонів та підприємств України, використанню безвідходних технологій тощо, що визначає тему подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Шпичак О. М. Обґрунтування ціни на екологічно «чисту» продукцію / О. М. Шпичак // Економічний довідник аграрника; за ред. Ю. Я. Лузана, П. Т. Саблука. — К. : Преса України, 2003. — С. 309—310.
2. Сучкова В. М. Методичні підходи до обґрунтування ціни пропозиції на органічну продукцію / В. М. Сучкова // Економіка АПК. — 2009. — № 5. — С. 110—115.
3. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств : підручник. — 2-ге вид., доп. і перероб. / В. Г. Андрійчук. — К. : КНЕУ, 2002. — 624 с.

номічного розвитку регіонів та підприємств України, використанню безвідходних технологій тощо, що визначає тему подальших досліджень.

The current stage of development of Ukraine as a sovereign economically developed democratic state needs to reform the system of public